

Asociace
pro mezinárodní
otázky
Association
for International
Affairs

Policy Paper 1/2013

Co s českou evropskou politikou?

—

Leden 2013

Co s českou evropskou politikou?

Závěry a doporučení projektu [Challenging the Czech Tales on European Policies](#)

—

Vít Dostál, Arnošt Marks

Leden 2013

Projekt [Challenging the Czech Tales on European Policies](#) se po celý rok 2012 intenzivně věnoval české evropské politice a snažil se identifikovat hlavní příběhy, které česká evropská politika vypráví a kterými žije. Posloužilo k tomu dvanáct odborných seminářů pro expertní publikum a dvanáct setkání pro novináře, které hostily významné osobnosti věnující se české evropské politice i evropské integraci obecně. Intenzivní, věcné i konfrontační debaty, jež proběhly v rámci těchto setkání, nás vedly k vymezení dvou základních pozic, ve kterých se aktéři české evropské politiky pohybují.

Dva české příběhy o české evropské politice

První rovina vyprávění by se dala identifikovat jako silně ideologizovaná a přehnaně politizovaná. Vděčí za svoji existenci především silnému a zakořeněnému českému euroskepticismu. Na jedné straně stojí především představitelé tvrdě euroskeptického křídla ODS, se schematickým leč detailně propracovaným seznamem hesel či idejí, kteří čerpají z myšlenek Václava Klause a kombinují je s veskrze destruktivním přístupem britských konzervativců, k nimž se upínají. Tato rétorika je často doplňována antisocialistickým slovníkem a hledáním paralel mezi centrálně plánovanou ekonomikou sovětského typu a současným modelem evropské hospodářské integrace. Je nutno dodat, že často mlhavá a svým způsobem nejistá stanoviska hlavní opoziční politické síly, která se hlásí k podpoře současného modelu evropské integrace, ČSSD, nenapomáhají k rozbití této ideologizované a negativní argumentace. Spíše nabízejí fragmentované antiteze často podobně ideologizovaného či zjednodušeného formátu, které upozorňují na nekompetentnost vládních představitelů, špatnou koordinaci a vládní rozpory v evropských záležitostech a v obecné rovině upozorňují na potřebu držet se jádra EU.

Druhou rovinu vyprávění lze označit jako procesní, úřednickou a technickou. Jejimi zástupci jsou především státní úředníci, pohybující se v evropských agendách, a reprezentanti partikulárních soukromých i veřejných zájmů, které mají přesahy do sektorových evropských záležitostí. Jakkoli lze tuto argumentaci ve vybraných evropských otázkách vyzdvihnout jako kvalifikovanou a precizně vypracovanou, kvůli úzkému a sektorovému záběru ji nelze označit jako odpověď nebo protiklad ideologizované a politizované rovině. Tyto dvě roviny příběhu o české evropské politice probíhají paralelně bez zásadnějších vzájemných interakcí a souvislostí. Jinými slovy skutečná debata není věcná, ale primitivně ideologická.

Čtyři nedostatky české evropské politiky

Z výše uvedeného je patrné, že dosažení kvalifikované, udržitelné a přitom politicky relevantní a komplexní české evropské politiky vyžaduje dostatečně silné propojení

mezi politickou rovinou diskurzu, která je nositelem legitimní moci, a technickým diskurzem úřednické elity, jež přináší do debaty kvalifikovaný a technokratický pohled. Tato skutečnost byla v rámci projektu nejednou připomínána. Opakovaně bylo také uváděno, proč toto pojitko mezi „dvěma světy“ české evropské politiky doposud nevzniklo. Tyto poznatky lze ve zkratce shrnout do čtyř částí.

Na všech expertních seminářích diskutujících českou pozici vůči aktuálnímu i dlouhodobému dění v EU byla zmíněna nízká kvalita a výsledná slabost české státní správy. Nedostatečná institucionální paměť, která je do značné míry důsledkem nekončícího odkládání účinnosti zákona o státní službě, limituje možnosti veřejné administrativy, především skupiny nejvyšších státních úředníků, při plnění podstatné role svorníku mezi politickými elitami a úřednickým prostředím. Úředník nemá dostatečně silné postavení, aby byly jeho poznatky, analýzy a informace vůbec brány v potaz. Bez kodexu pro úřednictvo je tak státní správa vystavena politickým tlakům, kterým se může jen těžko bránit. Exponované posty jsou obsazovány ideologicky konformními politickými nominanty s malou zkušeností z exekutivy a s vidinou krátké epizody ve státní správě, kteří jsou loajální k ideologickému schématu strany, jež ho do pozice nominovala. Disentní názory se nevyskytují a odpor je vyloučen.

Dalším faktorem a důsledkem předchozího je neexistence koncepce české evropské politiky. Třebaže si současná vláda ve svém programovém prohlášení předsevzala vytvoření strategického dokumentu k českému působení v EU, jeho dopracování a představení je v nedohlednu. Pokračující krize společné měny, nová řešení hospodářských problémů EU (např. Fiskální smlouva) a daleko jdoucí úvahy o další integraci EU nebo její části prohloubily propast mezi koaličními partnery a prakticky znemožňují přijetí koncepčního materiálu. Ti, kteří na různých pozicích prosazují pozitivnější vnímání integrace, tvrdí, že kdyby dnes vznikla koncepce evropské politiky, nebude se jednat o dokument, který by byl zastánci českého členství v EU vnímán pozitivně. S tím lze sice, vzhledem k dnešnímu rozložení sil ve vládě, souhlasit, nicméně by bylo chybou se s takovým stavem dlouhodobě smířovat. Navíc dohoda – byť elementární – s opozicí je vizí, která není ani kontemplována.

Dlouhodobým rysem české evropské politiky, který se během posledního roku (2012) ještě zvýraznil, je podřízenost debat o evropských prioritách vnitrostranickým sporům, které mají s evropskou politikou jen pramálo společného. Pozice či rétorika v evropských otázkách je tak tvořena na základě okamžitých potřeb vycházejících z vnitrostranických půtek a soubojů o vliv. Z vágní a argumentačně slabé diskuze v rámci politických stran nebo na fórech parlamentních výborů tak vystupují partikulární silné výroky postrádající návaznost na jasně čitelnou věcnou linii či dlouhodobý politický záměr. I proto je evropská politika natolik ideologizována politickými stranami. Tato skutečnost také vypovídá o velmi slabém odborném a personálním zázemí politických stran v evropských záležitostech. I v důsledku toho je ve stranách málo respektovaných seniorních členů s dostatečnými zkušenostmi a

s přehledem v evropských záležitostech, kteří by byli schopni se napříč politickým spektrem dohodnout alespoň na několika dlouhodobých prioritách ČR v EU.

Slabá odborná kapacita stran se přelévá i do dalších oblastí veřejného života. Jedním z překvapivých výsledků projektu byl vysoký zájem novinářů, pro něž byla vyčleněna specifická aktivita o vysvětlování pozic aktérů české evropské politiky i o procesech probíhajících na evropské úrovni. Zájem o přímý kontakt může mít různé příčiny – od atraktivity řečníků, po drastické škrty a personální úspory v médiích – nicméně i v rámci těchto diskuzí bylo zaznamenatelné ovlivnění mediálního diskurzu politizovanou a ideologizovanou rovinou uvažování o české evropské politice.

Tři doporučení pro jasnější českou evropskou politiku bez pohádek

Z uvedeného nepřiliš povzbudivého hodnocení východisek pro formulaci konzistentní a koherentní české evropské politiky lze vyvodit tři základní doporučení. Nelze očekávat, že jejich realizace by byla sama o sobě panaceou. České pohádky o evropské integraci mají dopad i mimo cílové skupiny projektu; především na širokou veřejnost, ve které rychle narůstá nedůvěra vůči EU. Diskurz o EU v ČR přináší občanům zprimitizovanou ideologickou verzi demokratické debaty o stavu věcí. Ten nedává občanům prostor ke kvalifikovanému formování názorů a má silnou tendenci k populistickým zjednodušením. V době politické krize EU je to stav velmi riskantní a dlouhodobě nebezpečný. Věcná a racionální debata nebyla nikdy více potřebná, ať z hlediska historie evropské integrace, či historie samostatné svobodné ČR.

Významný dlouhodobý vliv na kvalitu debaty by mělo zvýšení kvality státní správy a zlepšení postavení autorit ze strany úředníků. Proto by měl být záhy přijat zákon o státní službě, a to v takové podobě, aby stabilizoval veřejnou správu a odprostil ji od zhoubných politických tlaků. Jedině státní správa, fungující podle jasných pravidel, může být nositelem institucionální paměti, která je důležitým základem pro dlouhodobou realizaci kvalifikované evropské politiky. Bohužel ani shoda na důležitosti této normy stačit nemusí. V době realizace tohoto projektu se v mezirezortním řízení pohybovaly takové návrhy zákona o úřednících či státní službě, které by spíše současný neblahý stav konzervovaly, než aby jej pomáhaly řešit.

Druhým bolestivým místem je neexistence alespoň rámcového vládního koncepčního materiálu v evropské politice. Třebaže při současném rozložení sil ve vládě by bylo naivní se domnívat, že by proces přijímání a materiální výstup přinesly více pozitiv než negativ. Vytváření dokumentu by se pravděpodobně stalo obětí partikulárních vládních sporů a ideologizovaná hesla by byla prostředkem ve vnitrostranických soubojích. Určitě má ale smysl vést a aktivizovat další odbornou debatu o českém

Policy Paper 1/2013

Co s českou evropskou politikou?

–
Leden 2013

zájmu v EU, aby existoval dostatečně silný argumentář, ze kterého by bylo možné v dalším volebním období vytvořit střednědobou koncepci českého působení v EU. Tím by vznikl věcný podklad pro elementární shodu o základních prioritách země.

Třetí a pravděpodobně nejobtížnější úkol cílí na politické strany. Jejich expertní zázemí v evropských otázkách je velmi slabé. Evropské výbory v Poslanecké sněmovně a Senátu Parlamentu ČR navíc nepatří mezi nejatraktivnější a debata, která v nich probíhá, je vzdálena hloubce aktuálních problémů. Za úvahu by stála změna složení sněmovního Výboru pro záležitosti EU tak, aby posílil politicky nebo vahou svých členů ve výborech. Zde se nabízí model účasti předsedů poslaneckých klubů či politických stran či účasti předsedů ostatních výborů sněmovny na jednáních evropského výboru. Za zvážení stojí také myšlenka, že vzhledem ke specifčnosti práce evropských výborů by bylo potřebné posílit odbornou podporu ze strany stálého aparátu Sněmovny a Senátu. Srovnání rozsahu práce a kapacit, a následně i kvality výstupů parlamentů v podobných evropských zemích by ostatně bylo velmi zajímavým příspěvkem k této debatě.

K naplnění těchto i dalších úkolů v české evropské politice bude chtít přispět i Asociace pro mezinárodní otázky, která se péčí o kvalifikovanou debatu o českém členství v EU hodlá věnovat i nadále.

ASOCIACE PRO MEZINÁRODNÍ OTÁZKY (AMO)

Asociace pro mezinárodní otázky je nevládní nezisková organizace založená v roce 1997 za účelem výzkumu a vzdělávání v oblasti mezinárodních vztahů. Základním posláním AMO je přispívat k hlubšímu porozumění mezinárodnímu dění. Díky svým aktivitám v České republice i v zahraničí a dlouholeté historii je AMO vnímána jako čelní nezávislá instituce svého druhu v ČR.

K DOSAŽENÍ SVÝCH CÍLŮ ASOCIACE:

- formuluje a vydává studie a analýzy;
- pořádá mezinárodní konference, expertní semináře, kulaté stoly, veřejné diskuse;
- organizuje vzdělávací projekty;
- prezentuje kritické názory a komentáře k aktuálnímu dění pro domácí a zahraniční média;
- vytváří příznivější podmínky pro růst nové generace expertů;
- podporuje zájem o disciplínu mezinárodních vztahů mezi širokou veřejností;
- spolupracuje s řadou dalších domácích i zahraničních institucí.

VÝZKUMNÉ CENTRUM AMO

Výzkumné centrum Asociace pro mezinárodní otázky je předním českým think-tankem, který není spjat s žádnou politickou stranou ani ideologií. Svou činností podporuje aktivní přístup k zahraniční politice, poskytuje nestrannou analýzu mezinárodního dění a otevírá prostor k fundované diskuzi. Hlavním cílem Výzkumného centra je systematické sledování, analýza a komentování mezinárodního dění se zvláštním zaměřením na zahraniční politiku České republiky.

Výzkumné centrum bylo založeno v říjnu 2003 jako analytický útvar Asociace pro mezinárodní otázky se zaměřením na mezinárodní vztahy a zahraniční, bezpečnostní a obrannou politiku. Jádrem VC AMO je [tým analytiků](#), jejichž prostřednictvím nabízíme odbornou expertízu v hlavních problémech světových regionů a klíčových otázkách současné mezinárodní politiky. Výzkumné centrum zpracovává [vlastní odborné studie](#), analytici poskytují [komentáře](#) k aktuálnímu dění prostřednictvím médií. Dedikovanou platformou pro hodnocení mezinárodní politiky je [blog AMO](#).

SLEDUJTE NÁS!

